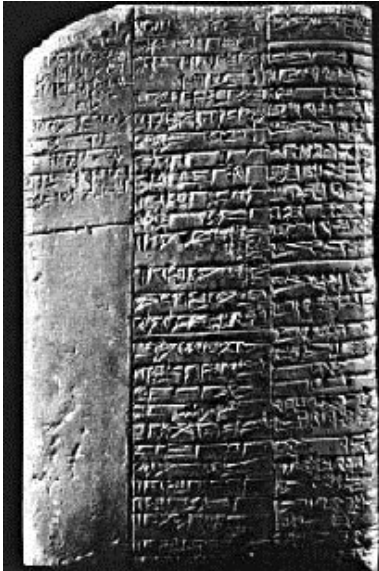

BİTKİSEL İLAÇLAR 60 BİN YIL ÖNCEYE UZANIR

Bitkisel ilaçların en az 60 bin yıl önceden bu yana kullanıldığı belirlendi. Günümüzde insanların %80'inin, en az bir kez bitkisel ilaç kullandığı açıklandı.

Taş Devri'nde, İlk İnsanlar Bitkisel İlaçları Kullandı

İlk insanlar ortaya çıktığında, tümü olmasa da hastalıkların çoğu vardı. Buzul Çağları sırasında mağaralarda yaşayan insanlar, yabani meyve ve sebzeleri toplayıp hayvanları avlayarak beslendi. Mağaralarda kalan kadın, çocuk ve yaşlılar için erkekler avlanıp yiyecek toplardı. Bu nedenle, o dönemlerde yaşayanlara avcı toplayıcı topluluklar denilir. Avcı toplayıcı topluluklarda yaşlılar, hangi bitkilerin sağlıklı hangilerininin zehirli veya zararlı olduğunu gençlere öğretirdi. Toplanan bitkilerin hangilerinin; mide ağrısı, kusma, ateşlenme ve yaralanma gibi hallerde yararlı olduğu da yaşlılardan öğrenilirdi. Irak'ta Neanderthal insanların mezar olarak kullandığı Shanidar Mağarası'nda, 60 bin yıl önceye ait bazı bitki polenleri bulundu. Polenleri inceleyen uzmanlar bu bitkilerin günümüzde kullanılan bitkisel ilaçlarla aynı olduğunu belirledi. Bu keşif, bitkisel ilaçların en az 60 bin yıl önceden bu yana kullanıldığını gösterdi. Bitkisel ilaçların adları ve hangi hastalıklara iyi geldiğini gösteren ilk belge, 4400 yıl önce Sümerler tarafından yazılan kil tablettir. Sümerlerin bitkisel ilaçları, birden fazla malzemenin karışımından oluşurdu. Sümer dilinde "ASU" olarak bilinen eczacı-doktorlar, atalarından öğrendikleri bitkisel karışımlarla hastaları iyileştirmeye çalışırdı. Sümerli eczacıların kullandığı malzemeler arasında; ağaç kabukları, çiçekler, kuru meyveler, ağaç ve bitki yaprakları, baharatlar, ağaç kökleri, odun külü, susam yağı, bira ve şarap yer alırdı. Mısır ve Hindistan'ın bitkisel ilaçları Sümerlerin kullandıklarına benzerdi. Mısır'da 3550 yıl önce yazılan Eber Papirüsünde, çok sayıda bitkisel ilaç yer alır.

Sümerlerin 4400 yıl önce yazdığı bitkisel ilaç listesi (Philedelphia Üniversitesi)

Şempanzelerin Yaprak Çiğneyerek Hastalıktan Korunduğu Belirlendi

Profesör M. Huffman, 1980'lerde Afrika'da, hasta şempanzelerin tadı acı olan bazı yaprakları çiğnediğini gözlemledi. Yerel halkla yaptığı görüşmelerde, o yapraklarının halk tarafından da ilaç olarak kullanıldığını öğrendi. Hasta şempanzelerin yaprakları çiğnedikten birkaç gün sonra iyileştiğini gören Huffman, sağlıklı şempanzelerin o yaprakları çiğnemediğini de belirledi. Daha sonra yaptığı kimyasal analizler, yapraklardaki bazı kimyasal maddelerin şempanzeleri barsak parazitlerinden kurtardığını kanıtladı. Bu çalışma, hayvanat bahçesindeki şempanzelerin barsak kurtlarından kurtulamayıp ölmelerinin nedenini de açıkladı. Aynı dönemde başka bilim adamları şempanzelerin, üzerinde sert tüyler olan ağaç yapraklarını çiğnemediğini açıkladı. Huffman, bu yaprakları yutan şempanzelerin dışkıını incelediğinde yapraklardaki tüylerin barsak parazitleriyle dolu olduğunu gördü. Bu çalışmaların ardından; bazı koyun türlerinin, tanin açısından zengin bitkileri yiyerek barsak iplik kurtlarından kurtulduğu açıklandı. Kelebekleri inceleyen uzmanlar, bazı kelebeklerin yumurtalarını bırakmak için ipek otunu tercih ederek larvalarının sağlıklı büyümesini sağladığını açıkladı.

CLAUDE GALIEN

Bergama'da doğan Yunanlı eczacı Galen

Antik Yunan Dönemi Bitkisel İlaçları

Yunanlıların, M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren Mısır'da kullanılan bitkisel ilaçların benzerlerini kullandığını Diokles yazmıştı. Hipokrat'ın, kitaplarında tavsiye ettiği bitkisel ilaçları, Yunanlılar yüzlerce yıl boyunca kullandı. Bergama'da doğmuş olan Galen'in kitabındaki bitkiler, Avrupa'da Orta Çağ boyunca kullanılan ilaçların temelini oluşturdu. Yunanistan'da M.S. birinci yüzyılda, Dioscorides'in yazdığı De Materia Medica'da önerilen bitkisel ilaçlar, Avrupa'da basılan kitaplara kaynak oluşturdu. Abbasiler döneminde yetişen; İbn-i Sina, El Razi, el Zahravi ve el Biruni gibi tıp uzmanlarının kitaplarında çok sayıda bitkisel ilaç önerilir. Orta Çağ'da Avrupa manastırlarındaki rahipler,

Yunanlı ve Abbasilerin kitaplarını kopyalayarak bitkisel ilaçları yaygınlaştırdı. Manastırlarda yetiştirilen bitkiler ilaç olarak kullanıma sunulurdu.

Tıp kitapları Avrupa'da yüzlerce yıl kullanılan İbn-i Sina

Günümüzde Bitkisel İlaç Kullanımı

Bitkisel ilaçlar, binlerce yıl boyunca hastalıkların tedavisi için kullanılan tek kaynaktı. Günümüzde, Çin ve Hindistan gibi nüfusu bir milyarı aşan kalabalık ülkelerde ve Afrika'da insanların çoğu modern ilaçlara ulaşamıyor. O ülkelerde çoğunluk, sadece bitkisel ilaçları kullanmak zorunda kalıyor. Afrika'da insanların %90'ı, Hindistan'da ise %70 yalnızca bitkisel ilaç kullanıyor. Çin'de, hastanelerin %90'ında geleneksel tıp birimi var ve o birimlerdeki doktorlar genellikle bitkisel ilaçları tavsiye ediyor. Diğer yandan, gelişmiş ülkelerde de bitkisel ilaç kullanmayı tercih eden çok sayıda insan olduğu biliniyor. Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı bir inceleme, dünya nüfusunun %80'inin bazı hastalıkların tedavisinde bitkisel ilaç kullanmış olduğunu gösterdi. Almanya'da, 650'den fazla bitkisel ilacın satıldığı ve bazı doktorların bu bitkisel ilaçların bir bölümünü hastalarına tavsiye ettiği belirlendi. ABD'de son yıllarda, hastane ve ilaç maliyetleri arttığı için halkın bir bölümünün bitkisel ilaçlara yöneldiği açıklandı. Bu insanların önemli bir kısmının organik gıdaları tercih edenler olduğu görüldü. ABD'de 2007 yılında, yetişkinlerin %38'inin ve çocukların da %12'sinin en az bir kez bitkisel ilaç kullandığı Dünya Sağlık Örgütü tarafından

açıklandı. Bitkisel ilaçların bir bölümündeki etken maddelerin, çok sayıda hastalığı tedavi ettiği belirlendiği için bazı modern ilaçların etken maddeleri bu bitkilerden elde ediliyor. Ancak bitkisel ilaçlar kullanıldığında bitkideki etken madde dışındaki maddelerin yan etkileri hastaya zarar verebilmektedir.

Modern ilaçlarda etken madde miktarı belirlidir ve ilacın yan etkisi prospektüste yazılıdır. Bitkisel ilaçların sorunu ise yan etkilerinin çok tehlikeli olmasıdır.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü

Tarihte bugün
3 Ekim 1985: ABD'nin uzay mekiği
Atlantis ilk uzay uçuşuna çıktı